

Rensefiskkonferansen 2020 direktør fisk og sjømat Mattilsynet Elisabeth Wilmann

Rensefisk

Tilsyn, mål og fremtid

Rensefisk- kampanje

Bakgrunn

- Mange «bekymringsmeldinger».
- Mange rapporter om at dødeligheten hos rensefisken er svært høy, opp mot 100%.
- Vanskelig å følge opp for inspektørene, bl.a. pga manglende føringer.
- Store kunnskapshull.
- Rensefisken har etter lovverket like sterkt vern som laksen

Mål

- Bedre kunnskap om hvor mye rensefisk som dør, hvor mye forsvinner, hva fisken dør av og når.
- Gjennom økt kunnskap bidra til en mer målrettet og framtidsrettet forvaltning av rensefisk.
- Føre tilsyn med punkter i regelverket og beste praksis som er kritiske for å sikre rensefiskens velferd.
- Øke kompetansen om rensefisk blant tilsynspersonell.

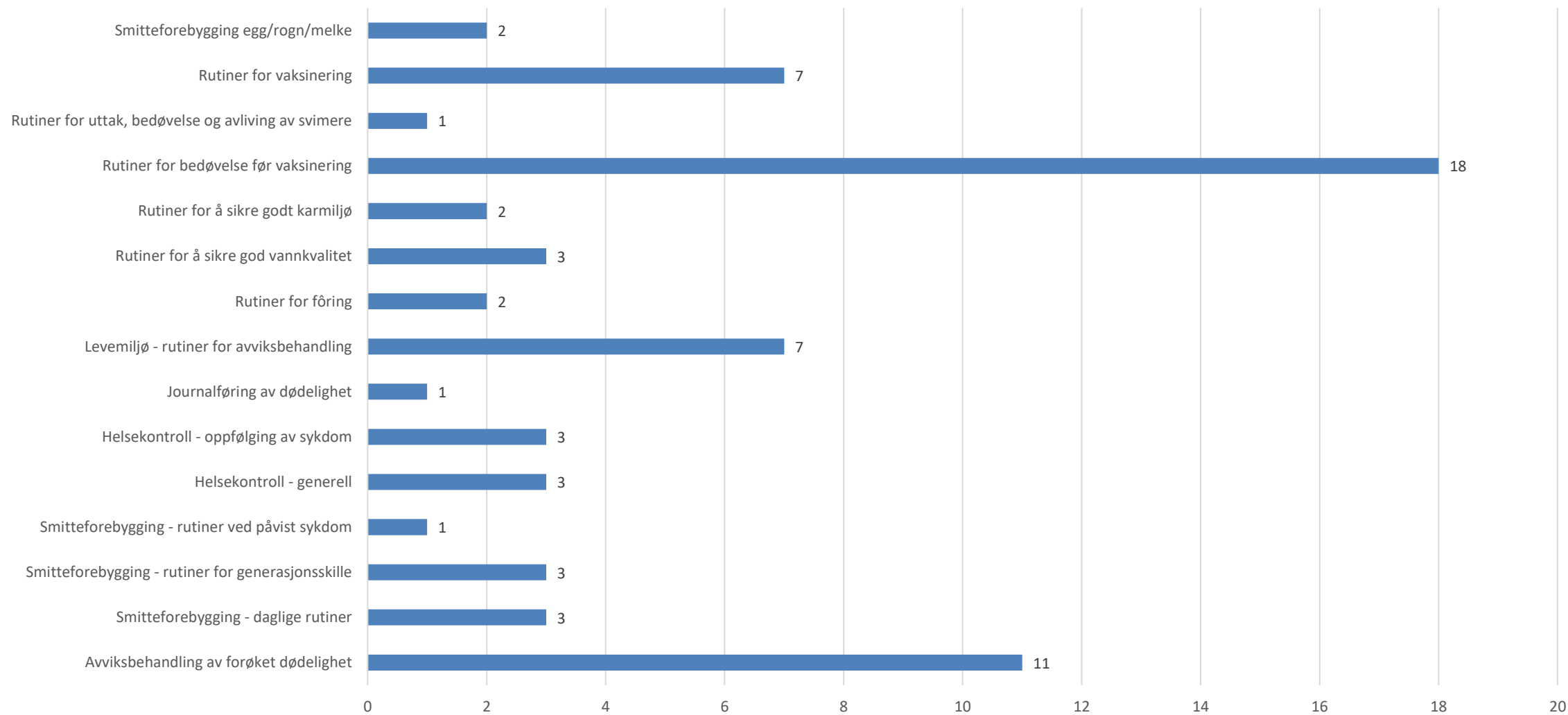
Resultater spørreundersøkelse kort oppsummert

Oppdrettsnæringen gjør mye for å legge til rette for rensfisken.

Mer enn 40 % av rensfisken som brukes i norske oppdrettsanlegg dør.

Settefiskanlegg - punkter med avvik fra regelverkskrav

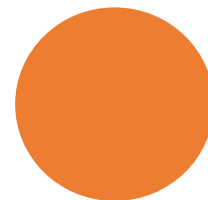
Avviksbehandling

- Enten mangelfullt system eller mangelfull oppfølging.
- Ikke nok å registrere avvikene, det må gjennomføres tiltak som er egnet til å hindre at det samme skjer igjen.

Avvik ved vaksinerings

- Mangelfull dokumentasjon på at det er velferdsmessig forsvarlig å vaksinere rognkjeks uten bedøvelse.
- For lavt antall døgngrader før utsett.

Matfiskanlegg - punkter med avvik fra regelverkskrav

Utsortering ved avlusing

- Vurderes av næringen som viktig for å hindre dødelighet hos rensfisken, men likevel ugunstig for fiskevelferden.
- Avlusing vurderes som en viktig dødsårsak, men det kommer ikke ut så klart i analysen av dødelighetsdataene.

Journalføring av levende fisk tatt ut av anlegget

- Det er et klart krav i regelverket om utsortering før slakt.
- Sjekkpunktet var om de journalførte gjenlevende fisk ved produksjonssyklusens slutt.
- Viktig for et effektivt IK-arbeid med dødelighet.

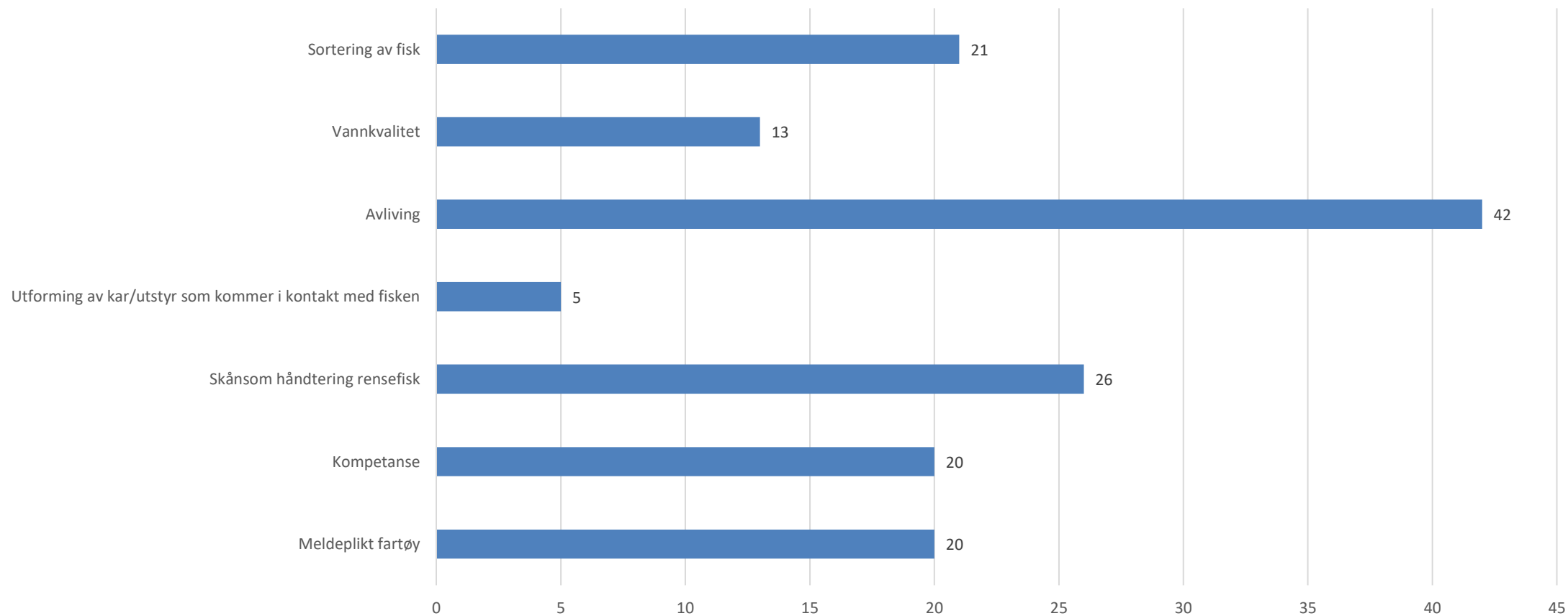
Avviksbehandling av forøket dødelighet

- Noen har ikke registrert svinn som et avvik i sitt internkontrollsystem for svinnet er på 75 %.
- Andre registrerer avvik, men gjennomfører i liten grad tiltak for å sikre at det ikke skjer igjen.
- Noen setter grensen for dødelighet så høyt som 5 % per merd per uke.

Tilsyn med fiskere

Fiskerere - punkter med avvik fra regelverket

Avvik fiskere

- Avliving: de fleste sa at de slo fisken i hodet, ingen bløgging.
- Sorterer på størrelse, men ikke etter art.
- Gjenutsett av utsortert fisk over vannoverflate.
- Ukjent med bransjeveiledere.

Dette må næringen jobbe med

- Registreringen av dødfisk må bli mer nøyaktig og på artsnivå.
- Det må utvikles teknologi/metodikk for å kunne skille rensfisk fra laksen på en måte som tar vare på rensfiskens velferd.
- Det må kunne dokumentere at operasjoner og behandlinger man utsetter rensfisk for er nødvendige og velferdsmessig forsvarlige.
- Man må gjøre konkrete tiltak for å hindre at fisken dør av de samme årsakene gang på gang.
- Man må få på plass internkontrollrutiner som sikrer et systematisk forbedringsarbeid også mht hold av rensfisk.

Tilsyn med rensefisk i 2020

Prioritert oppgave

- Vi skal alltid føre tilsyn med rensefisken når vi er på et anlegg.
- Også risikobasert tilsyn, bl.a. på bakgrunn av historikk, innrapporterte hendelser og innrapportert dødelighet.
- Litt begrenset antall inspeksjoner i 2020 på grunn av Corona

Når vi har gjennomført et tilstrekkelig antall tilsyn vil vi oppsummere og konkludere – har det blitt bedre? - kan bruken av rensefisk fortsette?

Tilsyn med bruk av rensefisk 2020

[Mattilsynet rensefiskkampanje 2018/2019](#) viste at oppdrettsnæringen i liten grad har kontroll med rensefisken og at mange rensefisk dør. Dette kan ikke fortsette.

Næringen har en stor jobb å gjøre og må dokumentere en vesentlig bedring dersom de fortsatt skal bruke rensefisk i fremtiden.

Tilsynet med oppdrettere som har rensefisk i matfiskanleggene vil kontrollere at oppdrettere:

- registrerer, journalfører og rapporterer på artsnivå antall rensefisk som er i merden under drift
- sorterer ut, registrerer og journalfører antall rensefisk ved slutten av produksjonssyklusen
- har gode rutiner for føring av rensefisken
- har gode rutiner for å sikre rett bruk og nok skjul tilgjengelig for rensefisken
- avliver rensefisken på en forsvarlig måte ved behov
- har kontroll over hvor mye rensefisk som dør og hva den dør av, og iverksetter effektive tiltak som hindrer at det samme skjer igjen
- ved sulting har risikovurderinger som viser om dette er forsvarlig. (Det er f.eks. ikke akseptabelt at rensefisken sultes når laksen sultes uten at det er gjort egne risikovurderinger som viser at det er velferdsmessig forsvarlig for rensefisken).
- har rutiner for at rensefisken ikke utsettes for behandlinger og operasjoner oppdretter ikke kan dokumentere at den tåler, som f.eks. ikke-medikamentell avlusing. (Se [krav til å sortere ut rensefisk før behandling av laks](#))
- sorterer ut rensefisken med metoder som ivaretar rensefiskens velferd

Tilsyn 2020

Dette skal vi sjekke at dere gjør:

- registrerer, journalfører og rapporterer på artsnivå antall rensefisk som er i merden under drift
- sorterer ut, registrerer og journalfører antall rensefisk ved slutten av produksjonssyklusen
- har gode rutiner for fôring av rensefisken
- har gode rutiner for å sikre rett bruk og nok skjul tilgjengelig for rensefisken
- avliver rensefisken på en forsvarlig måte ved behov
- har kontroll over hvor mye rensefisk som dør og hva den dør av, og iverksetter effektive tiltak som hindrer at det samme skjer igjen
- ved sulting: har risikovurderinger som viser om dette er forsvarlig. Har rutiner for at rensefisken ikke utsettes for behandlinger og operasjoner dere ikke kan dokumentere at den tåler, som f.eks. ikke-medikamentell avlusing.
- sorterer ut rensefisken med metoder som ivaretar rensefiskens velferd

Rapportering og melding

Skal rapporteres inn månedlig på *artsnivå*

- Antall fisk som er satt ut
- Beholdning
- Uttak av levende fisk, inkl. ev. mottakeranlegg
- Dødelighet og annen årsak til tap

Risikobasert helsekontroll

- Gjøres det helsekontroll ved forøket dødelighet og/eller ved mistanke om sykdom?
- Gjøres det ny helsekontroll om dødelighet ikke avtar?
- Journalføres helsekontrollene, herunder eventuelle sykdomsdiagnoser, prøvesvar og gjennomførte behandlinger?
- Følges rådene fra FHT?

Avviksbehandling ved forøket dødelighet

Ikke nok å konstatere hva fisken dør av!

- Er det gjennomført avviksbehandling av forøket dødelighet?
- Er det gjennomført strakstiltak og korrigerende tiltak?
- Følges råd fra Fiskehelsetjenesten

Det må sikres at samme feilen ikke skjer igjen og igjen!

Varslingsplikt

- Har dere rutiner for å varsle om hendelser med
- alvorlige konsekvenser for velferd
 - uavklart forøket dødelighet
 - grunn til mistanke om sykdom

Blir rutinene fulgt?

Varslingsplikt ved sykdom og dårlig velferd

🕒 Publisert 08.03.2017 ⏪ Sist endret 16.01.2020 🖨️ Skriv ut

Oppdretter skal umiddelbart varsle Mattilsynet ved:

- uavklart forøket dødelighet på fisk i anlegget
- grunn til mistanke om sykdom på liste 1, 2 eller 3, med unntak av lakselus
- forhold som har medført alvorlige velferdsmessige konsekvenser for fisken. Dette gjelder ved sykdom, skade eller ved svikt (for eksempel teknisk svikt)

Kravene står i [akvakulturdriftsforskriften § 14](#).

Slakterier og transportører av oppdrettsfisk har også varslingsplikt, se [§10](#) og [§9](#).

Med «umiddelbart» menes så snart en forstår, eller burde forstå, at dette er en varslingspliktig hendelse. Umiddelbart betyr med en gang, man kan ikke vente og se.

Bruk [skjematjenesten](#) ved varsling.

Uavklart forøket dødelighet

Ved forøket dødelighet skal anleggets fiskehelsetjeneste kontaktes. Fiskehelsepersonell skal gjennomføre helsekontroll av fisken så raskt som mulig.

Dersom helsekontrollen ikke avdekker årsak til dødelighet er dette uavklart forøket dødelighet.

Dødeligheten for laks og regnbueørret regnes som forøket hvis den er:

- fisk under 0,5 kg: på mer enn 0,5 promille
- fisk over 0,5 kg: på mer enn 0,25 promille

Dødeligheten skal beregnes per merd eller kar per dag, og regnes per produksjonsenhet per dag.

[Les mer om kravene til helsekontroll i oppdrettsanlegg](#)

Journalføring

På merdnivå

- Avlivet fisk (art, antall)
- ~~Fisk sendt til slakt (art, antall)~~
- Uttak for videre bruk i samme eller annet anlegg (art, antall)
- Er det daglig registrering og journalføring av dødelighet og annen årsak til tap
- Antall døde fisk per merd (**art**, antall, årsak)
- Beregnes uregistrert svinn?

Fôring

- Blir rensfisker fôret daglig?
- Dokumentasjon på tilstrekkelig fôr, tilpasset art
- Egnet utfôringsystem
- Sulting

Kontakt oss Arr

fhf.no | Prosjekter | Prosjektbasen | 901331

Program rensfisk: Ernæringsbehov og fôring for optimal helse og overlevelse av rensfisk

Sulting

Risikovurdering

- Helse- og velferdsmessig forsvarlig ut fra hensynet til rensefisken?
- Sultes rensefisken hver gang laksefisken av ulike grunner sultes?
- Dokumentasjon på artsnivå som tilsier at det er forsvarlig ut fra hensynet til fiskens velferd å sulte fisken?
- Kan dere dokumentere gjennomsnittlig og maksimal sultetid?

Utsortering før avlusing

- Avlusingssystemer og behandlinger (kjemisk, IMM, ferskvann) utviklet og dokumentert mht. laksefisk
- Rutiner for utsortering før avlusing? Gjøres det alltid?
- Brukes de og hvor effektive er de? *Dokumentasjon – også på at utsorteringssystemet er velferdsmessig forsvarlig.*
- Faglig avklaring om utsortering av rensefisk finnes her: [Utsortering av rensefisk før behandling mot lus](#)

Utsortering før slakting

- Sorteres rensfisken ut før slakting av laksen? Og før sulting, trenging, transport, ventemerd?
- Dersom fiskehelsepersonell mener det er bedre for velferden til rensfisken å la den stå, er det vitenskapelig begrunnet? Kan det dokumenteres?

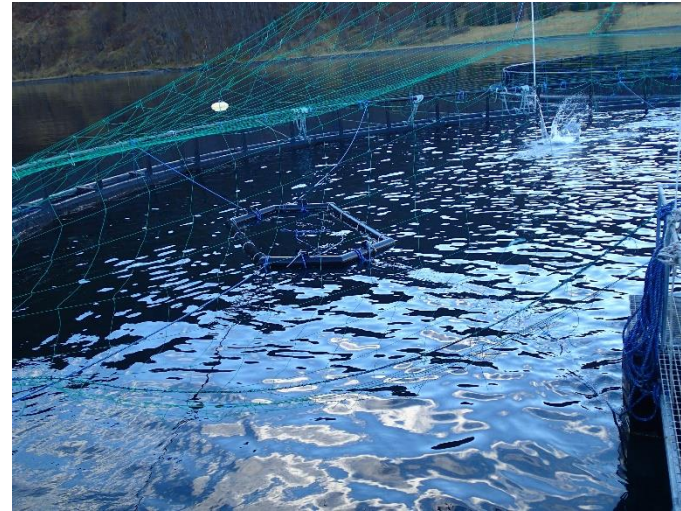
Rutiner for uttak, bedøving og avliving av svimere/syk fisk

- Rutiner for at syk og skadet fisk blir tatt ut av merden daglig
- Rutiner for bedøvelse og avliving?
- Bedøvelsesmiddel tilpasset art (NB rognkjeks)
- Ved evt sykdomsutbrudd - rutiner for å kunne fiske ut renseskjeks for bedøvelse og avliving

Rutiner for bruk av skjul

- Brukes det skjul
- Er det nok skjul
- Er det alltid nok skjul, rutiner vask av skjul, arbeidsoperasjoner ol
- Plassering av skjul
- Hensiktsmessig organisering av skjul - at rensefisken får gjort jobben sin som lusespiser (møteplass rensefisk og laks)

Transport av rensefisk

Transportforskriften gjelder

- Hovedregler:

'En transport – 'et anlegg

Både velferd og helsehensyn er viktige!

§ 14:

"Transporten skal gjennomføres på en skånsom måte"

"Transporten skal gjennomføres uten unødige forsinkelser"

"Transporttiden og tetthet skal være tilpasset forhold som kan ha betydning for fiskens velferd"

§ 19:

"Akvakulturdyr skal transporteres så raskt som mulig til bestemmelsesstedet"

Hva vil vi?

- Dere må finne ut:
 - Når fisken dør
 - Hva den dør av
 - Hva dere kan gjøre med det
 - Hvilke behov rensefisken har
 - Hvordan dere kan legge til rette for god velferd også for rensefisken
 - Skånsomme metoder for å sortere ut rensefisken

Det må skje en vesentlig bedring i rensefiskens velferd

Og kunnskapen må også øke

Studie: – Rensefisk ingen universalkur mot lakselus

Fotograf: Christine Fagerbakke / Havforskningsinstituttet

Forskarar har finstudert data frå nesten 500 oppdrettsanlegg landet over. Dei finn berre svak og varierende effekt frå bruken av rensefisk i kampen mot lakselus.

Vanskelig? Ja, men helt nødvendig!

“140.000 døde husdyr,
som det faktisk er, hver eneste dag.
Det vil jeg karakterisere ikke bare
som en dyretragedie, men nærmest
en massakre.”
*- Trygve Poppe, doktor i fiskehelse
og professor emeritus*

Facebook post by DyrerettAlliansen:
En massakre. Det er det Trygve Poppe, doktor i fiskehelse, vil kalle bruken av antibiotika i norsk fjellkvefostavl. Tattene for laks er heller ikke særlig populære. Dette vil kunne løse opp i løp av de i det hele tatt når man er på jakt. Men mange vil kunne som ikke synes at de faktisk er på jakt - det har vi ikke sett på i fjellkvefostavl på NRK TV. Vi er utvilsomt alle med samme mening.
<https://www.4mat.no/nyheter/fjellkvefostavl-140000-dode-husdyr/>

Facebook comment by Lilla Karihaug:
Dyrerettlig innlegg av Lilla Karihaug (28.12.2022) om fjellkvefostavl
Lilla Reply 10

Facebook comment by DyrerettAlliansen:
Hei Lilla, kvefosten har vært et stort tema for oss i Norge. Det har gått utfor langt over det vi er, og det er på høy tid at man går bort fra bruk av antibiotika. DyrerettAlliansen har utvalgt et forslag av antibiotika til fjellkvefostavl som en del av vår viktige arbeid, og vi DyrerettAlliansen kommer til å støtte videre for et forslag. Kvefosten er en viktig del av norsk fiskeri, men må ikke være en del av antibiotika. Vi er Lilla Reply 10